

## Література

1. Евтихийев Н.Н. Образование и информатика-96 / Евтихийев Н.Н., Зобов Б.И., Иванников А.Д. и др.; под ред. А.Я. Савельева. – М., 1997.
2. Журавський В.С., Згуровський М.З. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. / Журавський В.С., Згуровський М.З. – К.: ІВЦ Видавництво “Політехніка”, 2003.
3. Кондрашов П.Е. Компьютерный дискурс: социолингвистический аспект. Автореф. дис. ... канд. филол. наук. - Краснодар: Изд-во Кубанского гос. ун-та, 2004.
4. Маланин В. В. Информационные технологии в учебном процессе / В.В. Маланин, В.М. Суслонов, А.Б. Полянин // Университетское управление: практика и анализ. - 2001. – № 4(19).
5. Модели управления процессами комплексной информатизации общего среднего образования / Г.Д. Дылян, Э.С. Работыльская, М.С. Цветкова. – М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2005.
6. Основы открытого образования. Т.1. /отв. ред. В.И. Солдаткин. – М., 2002.

УДК 316.77-057.87

Ю. В. Корольова

### УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

*Стаття присвячена проблемі формування знань, умінь та навичок інформаційної діяльності студентів, виявленню умов, за яких цей процес проходить найбільш успішно. Дається характеристика позначених умов, розкривається значимість їхнього використання у процесі якісного оновлення вищої освіти.*

**Ключові слова:** *студентство, умови, знання, уміння, навички, інформаційна діяльність, вища освіта.*

*Article is devoted to the problem of formation of knowledge, skills of an information work of students, revealing of conditions at which this process passes most successfully. The characteristic of the designated conditions is given, the importance of their use in the course of qualitative updating of higher education reveals.*

**Keywords:** *students, conditions, knowledge, abilities, skills, an information activity, higher education.*

У сучасних умовах основна мета освіти полягає у формуванні компетентної, соціально активної творчої особистості. Тому виникає необхідність у створенні такого виховно-освітнього середовища вузу, яке дозволить студенту оволодіти «особливими надпрофесіональними, точніше екстрафункціональними знаннями, вміннями і навичками, що забезпечать його професійну мобільність, конкурентоспроможність і соціальну захищеність» [1, 169]. Однак існуюча система організації виховно-освітнього процесу у вищому навчальному закладі не повною мірою відповідає вимогам до підготовки сучасного фахівця. Не зважаючи на відомі розробки проблеми, формування пізнавальної активності студентів ще не стало потребою значної частини викладачів ВНЗ, що позначається на якості навчання майбутніх фахівців.

Створене реальне протиріччя між вимогами сучасного суспільства до професійних і особистісних якостей фахівців, їх самостійності та активності у професійній діяльності та недостатня розробленість результативних форм і методів формування цих якостей у студентів визначило проблему дослідження: які організаційно-педагогічні умови формування знань, умінь та навичок інформаційної діяльності студентів вищих навчальних закладів?

Поняття «інформаційна діяльність» найбільш розроблено в таких областях, як інформатика, інформаційна аналітика, теорія управління та інші, які безпосередньо пов'язані зі збором, обробкою, зберіганням і представленням інформації фахівцям. Аналіз наукової літератури показав, що ряд авторів (Ю.Ф. Абрамов, Д.І. Блюменау, П.Я. Гальперін, Р.С. Гіляревський, А.І. Михайлов, Н.Ф. Тализіна, А.В. Усова, А.І. Чорний, І.С. Якиманська та ін.) визначають науково-інформаційну діяльність як організаційно оформлений різновид наукової праці та науково-технічної діяльності.

Як показує практика, інформація в даний час стає головним ресурсом науково-технічного та соціально-економічного розвитку держави. Вона відіграє значну роль у процесах навчання, виховання, освіти, що вимагає застосування нових інформаційних технологій (НІТ) – електронних засобів для роботи з інформацією. Впровадження в освіту НІТ, в свою чергу, змушує подивитися на дидактичний процес як на інформаційну діяльність, що вимагає оволодіння студентами специфічних знань, умінь і навичок її здійснення. Б.І. Блюменау визначає інформаційну діяльність як «сукупність операцій з переробки і видачі інформації в рамках системи наукових комунікацій, частина наукової діяльності», основною метою якої є підвищення ефективності наукових розробок [2, 106].

Ми дотримуємося думки вчених, що інформаційна діяльність основана на інформаційній взаємодії між учнем, викладачем і засобами нових інформаційних технологій. Діяльність, спрямована на досягнення навчальних цілей, є інформаційно-навчальною. У процесі діяльності у

студентів формуються специфічні знання та наступні вміння і навички: вміння володіти технічними пристроями; проводити інформаційний пошук (збір, відбір, реєстрацію інформації); переробляти інформацію (аналіз, синтез, структурування, класифікування та ін); створювати і користуватися навчальними програмами; діагностувати і здійснювати моніторинг якості інформації зберігати і тиражувати інформацію.

У процесі якісного оновлення вищої освіти з особливою гостротою в сучасній освітній практиці висувається завдання визначення та реалізації умов формування знань, умінь і навичок здійснення інформаційної діяльності студентів, які будуть забезпечувати їм успішність у роботі з інформаційними ресурсами.

Будь-яка система успішно функціонує і розвивається при дотриманні певних умов (Ю.К. Бабанський, Ю.А. Конаржевський, Н.В. Кузьміна та ін.). Під умовою прийнято розуміти ті обставини і фактори, які впливають на який-небудь процес дійсності. Так, С.І. Ожегов і Н.Ю. Шведова розглядають умову як «обставину, від якої щось залежить» [7, 89]. У філософському енциклопедичному словнику поняття «умова» трактується наступним чином: 1) як середовище, в якому перебувають і без якої не можуть існувати; 2) як обстановка, в якій що-небудь відбувається [6, 278]. Під умовами ми розуміємо сукупність взаємопов'язаних факторів, необхідних для цілеспрямованого освітнього процесу з використанням педагогічно корисного дидактичного забезпечення, розробленого на базі сучасних інформаційних та комунікативних технологій з метою формування у студентів знань, умінь та навичок, необхідних для досягнення ними успіхів у роботі з інформаційним продуктом.

У результаті аналізу педагогічної літератури і проведеного експериментального дослідження (травень 2009 року, Інститут соціології, психології та управління НПУ імені М.П. Драгоманова (далі Інститут), 440 студентів I, II, III курсів навчання усіх спеціальностей) ми виділяємо наступний комплекс умов, необхідних для ефективного формування знань, умінь та навичок інформаційної діяльності студентів:

- позитивну мотивацію студентів;
- облік психологічних та інтелектуальних властивостей особистості;
- самостійну пізнавальну активність;
- діалектичне мислення педагога як інформаційної діяльності.

Створення позитивної мотивації студента і відповідного емоційного настрою є важливою умовою успішного формування знань, умінь і навичок здійснення інформаційної діяльності. Як показують результати нашого дослідження, багато студентів мають і потреби, і мотиви до здійснення інформаційної діяльності. Це виявляється у активному відвідуванні занять, у виконанні домашніх та індивідуальних завдань, у ставленні до організації навчально-виховного процесу, яким, як з'ясувалося, 60,45% студентів

## ВИПУСК 4

задоволені (більшою мірою спеціальності «психологія» та менеджмент організацій»). Лише 12% студентів потребують вдосконалення навчально-виховного процесу в межах Інституту (див. табл. 1).

Таблиця 1

### Ставлення студентів до навчально-виховного процесу в Інституті

<b>1. Вкажіть, будь-ласка, чи подобається Вам навчально-виховний процес в Інституті соціології, психології та управління?</b>	<b>Кількість об'єктів</b>
<b>1. Подобається\Скоріше подобається, ніж не подобається</b>	60.45%
<b>2. Рівною мірою</b>	26.82%
<b>4. Скоріше не подобається, ніж подобається\Не подобається</b>	11.82%
<b>Вся вибірка</b>	100.00%

Доречно привести в даному випадку точку зору С.Л. Рубінштейна, який зазначає, що для того, щоб студент по-справжньому включився в роботу, потрібно зробити поставлені в ході навчальної діяльності завдання не тільки «зрозумілими, але і всередині приємними, щоб вони набували значимості і знайшли, таким чином, відгук і опорну крапку в їхньому переживанні» [5, 143].

У ході дослідження ми прийшли до висновку, що не сама собою інформаційна діяльність є спонукальним початком до дії, а сукупність мотивів і вольових зусиль при здійсненні певного виду діяльності виступає як умова для формування необхідних умінь будь-якої діяльності, у нашому випадку інформаційної.

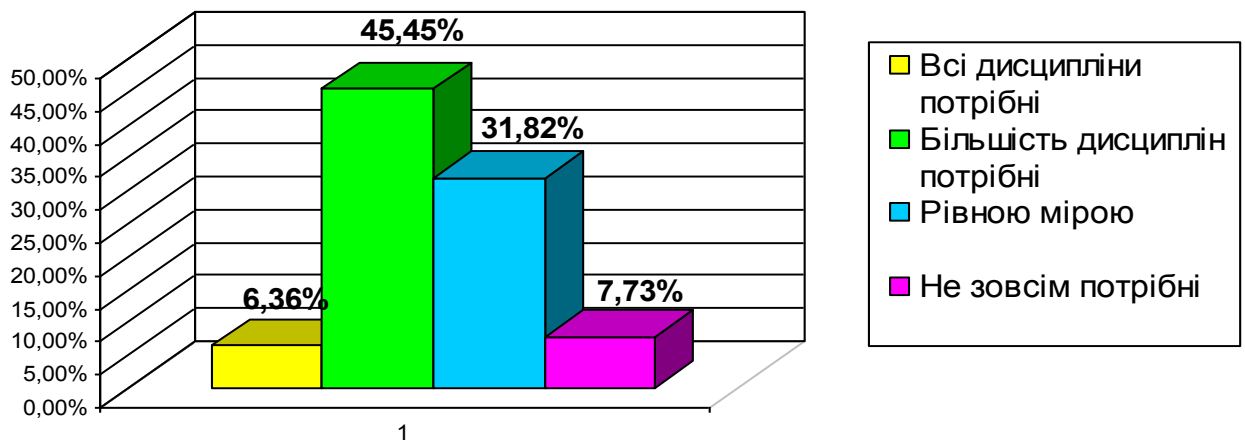
Другою умовою формування знань, умінь і навичок інформаційної діяльності студентів є врахування психологічних та інтелектуальних властивостей особистості учнів, яке представляється досить актуальним і логічним. Безперечно, кожен вік характеризується певним ступенем розвитку інтелектуальних якостей і психологічних особливостей особистості і тягне за собою необхідність врахування вікових особливостей студентів при організації навчального процесу. Наявність цього фактору та індивідуальних розходжень спирається на властиві тому чи іншому вікові особливості нервової системи, і має на меті проектування і формування нових рис і властивостей особистості [1, 171].

Критично оцінюючи свої власні знання та здібності на даному етапі, близько 34% опитаних студентів зазначили, що для їхньої професійної самореалізації знань із психології, управління та загальнокультурних знань, які вони отримують в Інституті, достатньо або скоріше достатньо, ніж не достатньо. Зазначимо, що для 22% опитаних студентів бракує отримуваних

знань, але врахуємо, що були опитані лише перші три курси навчання. Можна припустити, що в наступні роки навчання вони ще надолужать отримання потрібного їм знання.

Третьою умовою формування знань, умінь і навичок є самостійна пізнавальна активність студентів. Відповідно до діяльнісного підходу формування і розвиток різних умінь і навичок особистості здійснюється тільки в процесі самостійної активної пізнавальної діяльності студентів, коли відбувається переміщення акцентів з процесу викладання на процес навчання. У цьому випадку якісно змінюється роль викладача в ході навчання – з особи, що передає знання і контролює процес оволодіння ними, він стає особою, що планує і організовує процес навчання, виконує консультативну роль [3, 95]. Таким чином, знання та інформація перетворюються з предмета в засіб навчання. Організація самостійної роботи студентів із формування знань, умінь і навичок здійснення інформаційної діяльності будується з урахуванням наступних елементів управління: формування спонукаючих мотивів; постановки цілей і завдань; планування; інструктажу і консультування; створення інструментарію (рекомендацій, керівництва, посібника, алгоритму, програми, дидактичних матеріалів); системи контролю отриманих результатів.

Ми приділили особливу увагу такому елементу управління як створення інструментарію, програми навчання студентів Інституту. В результаті опитування виявилось, що студенти загалом схвалюють набір запропонованих їм дисциплін для майбутньої спеціальності. Зокрема, тільки незначна частка респондентів (близько 8%) визнала пропоновані дисципліни як не зовсім потрібні у майбутній професійній діяльності (див. Рис.1).



*Рис. 1. Потреба студентів у дисциплінах для майбутньої спеціальності*



Також студентам було запропоновано перелік курсів, які на їх думку формують базу для успішного опанування майбутньою спеціальністю.

Найбільш важливими предметами серед дисциплін спеціальності «соціологія» було визнано іноземну мову, що підтвердили 33,18% респондентів, соціальну психологію – 30,91%, та історію соціології – 30,91%.

Наступний блок питань анкети був спрямований на з'ясування основної бази предметів для оволодіння майбутньою професією студентів спеціальності «менеджмент організацій». Основне місце вони надали таким курсам як іноземна мова – 11,82%, інформатика – 10,91%, основи менеджменту – 13,04%. Всі інші предмети з цього курсу за важливістю для респондентів виявилися як «посередні» та «не важливі».

Метою наступного блоку питань було визначення важливості курсів для студентів спеціальності «психологія». Найважливішими дисциплінами для них виявилися психодіагностика – 31,36%, психологія креативності – 27,27%, філософія – 16,36% та іноземна мова – 16,36%. З іншої сторони, курси історії України, основи економічної теорії, фізичне виховання студенти взагалі визначили як не важливі. Всі інші курси були зазначені як «посередні» за значенням для майбутніх професійних навичок.

В наступному питанні анкети усім студентам було запропоновано із списку курсів вибрати ті, які б вони хотіли прослухати. По-перше, зазначимо, що на дане питання дала відповідь мала кількість осіб. Але все-таки найпопулярнішими виявилися такі курси як психологія іміджу та піару, психологія статі, соціологія комунікацій, психологія лідерства, на що потрібно звернути розробляючи відповідні навчальні плани для студентів, зважаючи також на спеціальність та спеціалізацію групи.

Відомо, що на сучасному етапі досить важливим елементом формування знань, умінь та навичок інформаційної діяльності студентів є інформаційні технології. Але студентів не задовольняє забезпеченість Інтернетом в НПУ імені М.П. Драгоманова загалом та в Інституті зокрема, про що свідчить більше половини опитаних усіх спеціальностей в межах Інституту. Таким чином, на порядку денному в Інституті гостро стоїть питання забезпеченості інтернетними ресурсами.

У якості четвертої умови виступає діалектичне мислення педагога як організатора інформаційної діяльності студентів. Інтелект викладача, стиль його мислення, різнобічні знання – є первісною основою для формування здатного до самостійної інформаційної діяльності. На думку Є.Ф. Зеєра [4, 16], особистість викладача, його мислення і стиль спілкування роблять визначальний вплив на процес навчання. Очевидним є той факт, що викладач повинен мати і високу інтелектуальну підготовку, повинен знати методику викладання свого предмета і вміти здійснювати міжпредметні зв'язки.

Стиль спілкування викладача, обрані методи взаємодії зі студентами можуть налаштувати їх на активну пізнавальну діяльність з переробки одержуваної інформації, і, навпаки, знижувати її активність.

Продовжуючи дослідження, запропонували питання щодо визначення міри впливу не тільки викладачів зокрема, але і різних структур університету на пізнавальний та навчально-виховний процес загалом. Вплив органів самоврядування, профкому, студентського комітету студенти оцінюють досить посередньо. З іншого боку, визначальну роль в навчально-виховному процесі, на думку студентів, відіграють викладачі кафедр та дирекція інститутів.

Що стосується удосконалення культурно-виховної роботи в межах Інституту, студенти висловили наступні побажання: необхідно проводити більше культурно-виховних заходів в Інституті (46%) та в університеті загалом (32%); існує потреба у збільшенні кількості творчих колективів, клубів за інтересами, гуртків (36%); потрібно підтримувати культурні зв'язки з іншими ВНЗ.

Також серед побажань були прохання «покращити ставлення викладачів» та «звертати увагу на побажання студентів». Дійсно, варто замислитися, адже від цього залежить, чи будуть студенти довіряти педагогу настільки, щоб він міг у повній мірі виконати своє основне завдання: спонукати учнів до роботи, показати переваги того чи іншого виду роботи з одержаним знанням, навчити рефлексії та критичному відношенню до досягнутих результатів.

Викладач і студент при здійсненні інформаційної діяльності виступають повноправними партнерами. І від того, в якому стилі спілкується викладач з учнями, як будується їх взаєморозуміння, буде залежати результат пізнавальної діяльності, а також майбутнє молодих спеціалістів, які стоять перед важливим вибором сфери діяльності та професії.

До речі, студенти Інституту досить оптимістично налаштовані з приводу працевлаштування за обраною спеціальністю: майже 30% оцінюють свої шанси на працевлаштування як високі, посилаючись на якісну фахову освіту; відповідно близько 60% оцінюють свої перспективи як посередні. Найперспективнішими в плані працевлаштування вважають себе студенти, які навчаються на спеціальності «менеджмент організацій», на середні шанси в отриманні місця роботи за спеціальністю більш налаштовані студенти спеціальності «соціологія». З іншої сторони, залишається значний відсоток студентів (10%), які вважають, що сьогодні досить непросто влаштуватися на роботу за обраною ними спеціальністю (див. табл. 2).

## Перспективи працевлаштування за обраною спеціальністю

2. Оцініть, будь-ласка, перспективні працевлаштування за обраною спеціальністю	Кількість об'єктів
1. Маю високі шанси, оскільки отримав (ла) якісну фахову освіту	29.55%
2. Середні шанси, оскільки отримав (ла) більш-менш якісну фахову освіту	58.64%
3. Низькі шанси, оскільки отримав (ла) неякісну фахову освіту	5.91%
4. Ніяких шансів, оскільки отримана спеціальність не конкурентноспроможна на ринку праці	0.91%
Вся вибірка	100.00%

Підводячи підсумки проведеного дослідження, можна сказати, що для оптимізації наукової роботи студентів, покращення якості підготовки студентів усіх спеціальностей Інституту (на думку студентів) необхідно: по-перше, збільшити кількість практичних занять, на яких студенти могли б більш поглиблено досліджувати наукові проблеми (актуально майже для 52% опитаних); по-друге, існує потреба в підтримці зв'язків з іншими ВНЗ, які досліджують подібні наукові проблеми (36%); по-третє, потрібно друкувати роботи студентів у спеціальних наукових збірниках (така практика в Інституті функціонує і досить успішно) та організовувати наукові гуртки в межах Інституту.

Результати проведених досліджень дозволили зробити наступні висновки:

1. У навчальному процесі під час вироблення у студентів умінь і навичок необхідно дотримуватися таких вимог: чітко формулювати мету навчальної діяльності; домагатися розуміння студентами змісту та послідовності дій при виконанні завдань; забезпечити здійснення самоконтролю якості дій з боку самих студентів; своєчасно виявляти та усувати помилки у процесі виконання індивідуальної роботи; об'єктивно оцінювати хід і результати діяльності студента.

2. Підвищення ефективності формування знань, умінь та навичок інформаційної діяльності студентів забезпечується спеціальним чином підібраними організаційно-педагогічними умовами, кожна з яких являє собою істотний компонент педагогічного процесу, безпосередньо пов'язаний з досліджуванним явищем і потрібний для його функціонування.

3. Комплекс таких умов створює основу для міцного засвоєння знань, вільної інформаційної орієнтації при вирішенні педагогічних задач, оптимізації пошуку їх рішення; сприяє удосконаленню професійної підготовки і має продуктивний вплив на становлення творчої самостійної



особистості; дозволяє викладачеві побудувати і підтримати педагогічно доцільний стиль взаємовідносин зі студентами, забезпечити комфортне середовище освітнього процесу та підвищити його ефективність.

### **Література**

1. Блозва І.Й. Шляхи удосконалення професійних знань, умінь і навичок під час вивчення спеціальних дисциплін [Текст] / І.Й.Блозва // Нові технології навчання: Науково-методичний збірник. – 2000. – Вип. 25.
2. Блюменау Д.І. Проблеми згортання наукової інформації [Текст] / Д.І. Блюменау. – Л.: Наука, 1982.
3. Горбатюк Л. В. Управління самостійною діяльністю студентів в умовах інформаційних технологій [Текст] / Л. В. Горбатюк // Зб. наук. пр. Пед. науки / Бердян. держ. пед. ун-т. – Бердянськ, 2003. – № 2.
4. Зеєр Є.Ф. Особистісно орієнтована професійна освіта [Текст] / Є.Ф. Зеєр, Г.М. Романцев // Педагогіка. – 2002. – №3.
5. Лошакова Т.Ф. Педагогічне управління процесом створення комфортного середовища в освітньому закладі: Монографія [Текст] / Т.Ф. Лошакова. – Єкатеринбург: Вид-во Дому Вчителя, 2001.
6. Філософський енциклопедичний словник [Текст] / За ред. Є.Ф. Губського, Г.В. Корабльової, В.А. Лутченко. – М.: Інфра-М, 2007.
7. Фіцула М.М. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти [Текст] / М.М. Фіцула. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002.

**УДК 371.59 (075.8)**

**В. Г. Чугаєвський**

### **СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

*На основі аналізу діяльності закладів освіти визначені головні напрями соціалізації молоді в процесі розвитку учнівського самоврядування.*

*Based on the analysis of functioning of educational institutions the principal trends of socialization of young people during the process of development of students' self-government are outlined.*

Демократизація та гуманізація навчально-виховного процесу ставить педагогічні колективи загальноосвітніх навчальних закладів перед необхідністю пошуку нових шляхів організації позакласної й позашкільної виховної роботи з учнівською молоддю. У Законі України «Про освіту» наголошується, що перед педагогічними колективами постають нові відповідальні завдання, сутність яких полягає у формуванні в учнів